

ИСТОРИЧЕСКИ ПРЕГЛЕД НА СПИСАНИЕ „СТАТИСТИКА“

*Соня Златанова**

Уважаеми читатели,

Историческият преглед има за цел да Ви запознае със създаването и развитието на единственото списание за статистическа методология, теория и практика в България - сп. „Статистика“, което през 2019 г. навършва деветдесет години.

В периода 1880 - 1929 г. българската статистическа институция се развива и укрепва с бързи темпове. Чистата статистическа наука регистрира информация за социалните и икономическите явления в държавата. В този период българската статистика вече разполага с изградени и доказани специалисти статистици, които са подготвени да се занимават с теорията, практиката и методологията на статистиката. Нараства необходимостта от създаването на статистическо периодично издание като естествен етап от развитието на статистическата дейност в държавата.

Идеята за списанието възниква в бюрото на Върховния статистически съвет и е обсъдена с Главната дирекция на статистиката. Получава пълната подкрепа на министъра на търговията, промишлеността и труда.

* Младши експерт в отдел „Публикации, библиотека и дигитални продукти“, НСИ; e-mail: SZlatanova@nsi.bg.

Дефинирано е съдържанието на статистическото периодично издание. В резултат на тези действия през 1929 г. излиза първи брой на Тримесечно списание на Главната дирекция на статистиката. То съдържа статии по теоретични и методологични въпроси в областта на статистиката, студии върху научни въпроси по статистика, аналитични прегледи на официално публикувани статистики, доклади, протоколи и по-важни решения от дейността на Висшия статистически съвет, както и научни съобщения от областта на статистиката у нас и в чужбина, рецензии, библиографии и други. Всяка книжка освен интерпретирането на статистически данни и методология съдържа и таблици или приложения, поясняващи текста. По-важните статии и аналитични прегледи са представени с кратки резюмета на френски език.

Първият редакционен комитет на списанието се състои от:

- Д. Мишайков - професор по статистика при Софийския държавен университет, председател на Висшия статистически съвет
- Ст. Димитров - управител на Главната дирекция на статистиката, подпредседател на Върховния статистически съвет
- О. Андерсон - професор по статистика във Висшето търговско училище, гр. Варна
- П. Пенчев - началник на стопанския отдел в Главната дирекция на статистиката, секретар на Върховния статистически съвет.

Списанието е съставено от следните рубрики:

- Статии - публикуват се материали по теоретични и методични въпроси в областта на статистиката
- Рецензии на публикуваните материали
- Доклади, протоколи и по-важни решения на Върховния статистически съвет
- Студии по научни въпроси, придружени със статистически данни, както и аналитични прегледи на публикуваните официални статистики
- Съобщения от областта на статистическата наука и за по-важните събития от живота на статистиката у нас и в чужбина
- Библиография - публикува се библиографска информация за постъпилата нова литература и статистически публикации в библиотеката на Главната дирекция на статистиката

- Таблици - представена е демографска информация, статистика на злополуките, данни от преброяване на населението и на сградите, преброяване на земеделските стопанства, консумация, търговия, движение на корабите и други.

В периодите 1933 - 1935 и 1940 - 1944 г. списанието не е излизало.

След края на Втората световна война библиотеката при Главната дирекция на статистиката си поставя за задача да възстанови прекъснатите връзки с чуждестранни статистически научни институти и международни организации, като в резултат на взетото решение в списанието се разкрива нова рубрика - „Книгопис“. Рубриката съдържа описание на постъпилите в библиотеката чуждестранни публикации, които са на разположение на българската статистико-икономическа научна общност.

През 1945 г. статистическото издание е тримесечно и излиза под заглавие „Списание и известия на Главната дирекция на статистиката“. На корицата са отпечатани целите, значението и приложението на статистическата наука:

В бр. 1/1945 г. - „Статистиката е продукт и инструмент на съвременното развитие на държавата, стопанството, обществените отношения. Прогресивната и творческа държавна политика основава своите решения на цифрите на статистиката.“

В бр. 2/1945 г. - „Съвременната наука не е метафизика, а система на положителни знания върху действителното. Статистиката е незаменим инструмент на положителното знание - особено на общественото познание. Тоя инструмент трябва и може да бъде добре използван също и от нашата българска наука.“

В бр. 3 - 4/1945 г. - „Без светлината на статистически измерените по значението им факти не може да има целесъобразно ръководено и здраво обществено строителство, докато изграждането с помощта на статистиката е трайно, дълбоко и резултатно. Статистиката е за всички. Нужно е само да се има положително отношение към нейните указания и към нейните нужди и изисквания.“

През 1946 г. изданието излиза под заглавие „Списание на Главната дирекция на статистиката“.

В бр. 2/1946 г. отново има отпечатано мото на корицата на списанието: „Най-голямото изкуство на човека е да умее да управлява разумно, целеустремено и съгласувано развитието на обществото си. Планирането е средство, израз и форма на съзнателно и правилно вмесване в обществените отношения. Планирането без статистика, обаче, не може. А статистиката също черпи живителна сила в идеята за плановост“.

В бр. 1/1947 г. ясно е определена целта на списанието като печатен орган на статистическата институция:

„Да служи за разработване на научно-статистическия метод и за неговото разширено и правилно приложение;

Да осветлява масовите обществени процеси с точността, всеобхватността и задълбочеността на статистическите цифри;

Да става отзив на проявите на истински научното интерпретиране на обществените проблеми и на въпросите за метода на това интерпретиране, да упражнява полезна критика;

Да съдейства идейно за осъществяване на великото и всестранно планово строителство на страната“.

Редакционният колектив отправя апел към читателите на статистическото списание: „Предложете го на Ваши познати - доброто служене със статистиката е първото условие и за положително научно-социологическо мислене и за положителна конструктивна държавна политика“.

1948-а е годината, в която списанието започва да излиза под заглавие „Статистика“.

През 1949 г. съдържанието се обогатява с три рубрики - „Из статистическите практики“, „Вътрешен преглед“ и „Външен преглед“. В рубриката „Външен преглед“ се публикуват материали от статистическата теория и практика на чуждестранни статистически служби.

В периода 1950 - 1953 г. списанието не е излизало.

През 1954 г. се възобновява публикуването на тримесечното списание „Статистика“. Към съдържанието са добавени три рубрики - „Съветски опит“, „Информация и хроники“ и „Консултация“.

През 1955 г. съдържанието е обогатено с три рубрики - „Обмяна на опит“, „Критика и библиография“ и „Обзор“. Съдържанието на изданието е с паралелен превод на руски език.

През 1957 г. списание „Статистика“ започва да излиза като двумесечно периодично издание. Съдържанието е с паралелен текст на руски език.

Шест рубрики са добавени към съдържанието на списанието през 1958 г. - „Отговори на въпроси“, „Официални материали“, „Обсъждане на статии“, „За подобряване на отчетността“, „В Централното статистическо управление“ и „Писма и

предложения на читателите“. Съдържанието е с паралелен текст на руски и френски език.

През 1959 г. са разкрити две рубрики - „Издания на ЦСУ на НРБ“ и „Дискусии“.

В периода 1961 - 1967 г. списанието е обединено със списание „Планово стопанство“, издавано от Държавната планова комисия, под заглавието „Планово стопанство и статистика“. Обединеното издание продължава да излиза до 1967 г. включително.

Обединението с „Планово стопанство“ безспорно е ограничило възможностите за изпълнение на основните функции на сп. „Статистика“, в т.ч. за разглеждането на теоретични и методологични проблеми на статистиката, за информиране на обществеността относно дейността на статистическите органи у нас и в чужбина, за творческите прояви на статистици при разглеждане на различни проблеми, които възникват при провеждане на статистическите изследвания.

През 1968 г. се възобновява самостоятелното издаване на двумесечното списание „Статистика“. В първия брой на 1968 г. редакционната колегия ясно определя целите, задачите и приоритетите. Списанието на първо място трябва да отразява и подпомага работата на статистиците по отношение на усъвършенстването на начините за изучаване и анализ на процеса на общественото възпроизводство, с което се подобрява ефективността на икономиката. То трябва да отразява с предимство новото в статистическата работа, както и да помества материали за усъвършенстване на показателите за ефективността, за рентабилността на предприятията и стопанствата, за анализа на производителността на труда, за внедряването на новата техника и други. Предстои да бъдат поместени статии по въпроса за по-пълната икономическа характеристика и оценка на производствените резултати. Разширяването на аналитичната работа в областта на статистиката налага да се публикуват материали, свързани с по-съвършени статистико-математически средства за анализ, които се създават в процеса на социалистическото възпроизводство, за разкриването на тенденциите в този процес и за изготвянето на текущи прогнози за икономическото развитие. Предвижда се на страниците на списанието да се отразяват задачите, които се изпълняват по изграждането на системата на единната икономическа информация. Приоритетно ще се дава място на теоретически статии по методологични въпроси, с които се цели да се подобри действащата статистическа практика. Ще се поместват с предимство статии, в които авторите се отнасят критично към слабостите и недостатъците в действащите до момента практики, като правят свои предложения за

подобряване на статистическата методология в една или друга област. Ще се отдели място и за статии по демографски въпроси, както и за материали, в които се интерпретират резултатите от някои социологически проучвания.

Списанието отваря страниците си за статии, в които ще се разглеждат положителните страни и недостатъците на работата по подготовката на статистическите кадри. Ще се поместват и статии с препоръки за подобряване на учебните програми, по които се извършва подготовката на бъдещите статистици както в средното, така и във висшето образование.

Една от новите задачи пред списанието е да помества както статии от историята на българската статистика, така и статии за развитието на теоретичната статистическа мисъл в България. Като особено ценни се отчитат връзките с читателите статистици, работещи в различни отрасли на икономиката, което налага поддържането на рубриците „Писма и предложения на читателите“ и „Обмяна на опит“. Очаква се това да допринесе за подобряване на резултатите от статистическата работа, като се разпространи по-широко положителният опит на добрите статистици.

По отношение на популяризирането на статистическата литература редакционната колегия си поставя задача да помества рецензии, анотации и библиографски справки, с които читателите да бъдат информирани за новоизлезлите книги по статистика. Основната задача е списание „Статистика“ да се превърне в проводник на всичко ново в областта на статистиката, да стане източник на статистически знания и статистическа култура, ценен и търсен помощник на всички практически дейци и изследователи, които се занимават със статистически изучавания и прилагат в своята работа статистическите аналитични методи. Започва публикуването на резюмета на статиите на руски и английски език. Съдържанието на списанието е с паралелен текст на руски и английски език до 1984 година.

В периода 1985 - 1989 г. списанието не е излизало.

През 1990 г. списание „Статистика“ е възстановено като самостоятелно издание на Централното статистическо управление и Съюза на статистиците в България. В първия и единствен брой за 1990 г. редакционната колегия провежда анонимна анкета за удовлетвореността и препоръките на читателите на списание „Статистика“.

В обръщение към читателите редколегията декларира своето желание да превърне списанието в търсено, уважавано и полезно статистическо издание. Целта е в него читателите да намират отговор на интересуващите ги проблеми от теорията и практиката на статистическата наука не само в България, но и в чужбина. Да се обогати

съдържанието на списанието, което ще го превърне в ценен помощник и съветник по сложните проблеми на статистическата теория и практика. Предстои внедряване в счетоводната и статистическата практика на системата на националните сметки, която действа в повечето страни - членки на Организацията на обединените нации. Списанието си поставя за задача да работи за издигане на статистическата култура на населението и особено на онези професионални групи, които използват статистическата информация в своята работа - журналисти, писатели, научни работници и други. Немаловажна задача пред списанието е да се бори за правилното и обективното използване на статистиката като важен инструмент за научен анализ на общественно-икономическата действителност у нас, колкото и сложна да е тя.

Редколегията поема ангажимента да работи всеотдайно за превръщането на статистиката и на статистическата информация в действен и ефективен инструмент на обществото за изучаване на явленията, процесите, тенденциите и закономерностите в обществения и икономическия живот на България. Отправен е призив статистиците от всички поколения, от статистическата теория и практика да се обединят в името на издигане на престижа на българската статистика на нивото на статистиката на Организацията на обединените нации.

Продължава публикуването на резюмета на руски и английски език в края на статиите.

В бр. 1/1991 г. са разкрити две нови рубрики - „История на статистиката“ и „Лекции и консултации“.

През 1992 г. са създадени рубриците „Актуални статистически данни“, „Из дейността на Националния статистически институт“, „Международен статистически опит“ и „Проблеми на статистическата практика“.

Три нови рубрики разкрива списанието през 1994 г. - „Регионална статистика“, „Исторически опит“ и „Из опита на териториалните статистически бюра“.

През 1999 г. статиите се публикуват в нова рубрика „Наука“.

Рубриката „Евроинтеграция“ стартира през 2000 година. В нея се публикуват материали, свързани с разширяването на Европейския съюз.

През 2005 г. се възобновява практиката списание „Статистика“ да се издава на три месеца - четири книжки годишно.

През 2010 г. се разкриват две рубрики - „Теория и методология на статистическите изучавания“ и „Историческо развитие на статистическата теория и практика“.

През 2015 г. тримесечното списание започва да излиза в електронен и в печатен формат. Първи, втори и трети брой са в електронен формат, четвърти брой е сборен, в книжен формат - в него се публикуват най-интересните статии и материали за текущата година. На страниците на списанието намират място и материали от архивите на българската статистика, като по този начин читателите се запознават с научната статистическа мисъл и се срещат с ярки представители на статистическата теория и практика, оставили дълбоки и трайни следи в националната статистика.

През 2018 г. е разкрита рубрика „Българската статистика в три столетия“.

Проследени във времето, рубриците в списание „Статистика“ показват развитието на статистическата наука, както и следването на изградени традиции в областта на статистическите изследвания в национален и международен мащаб.

Надявам се, че читателите на списание „Статистика“ ще се убедят в историческото значение на изданието, ще почувстват неговата роля и мисия като проводник на статистическата научна мисъл, като инструмент на статистиката, доказал се във времето по отношение на статистическата теория и практика, като средство за надграждане на статистическата култура. Списанието е трибуната, от която се популяризира статистическото знание и информация, то е оказало влияние върху поколения учени, статистици и икономисти. Неговите автори безпогрешно са усещали пулса на времето и това е определяло съдържанието на техните статии. Както вече сте се убедили, целта на историческия преглед е да се представи развитието на списанието през деветдесетгодишното му съществуване, а не да се анализира неговото съдържание, тъй като това е обект на друг вид научен труд.

За изготвянето на прегледа са използвани 294 броя на списанието. Пълната колекция на списание „Статистика“ се състои от 29 875 дигитални страници със свободен безплатен достъп в дигиталната библиотека на Националния статистически институт.

Използваните източници от колекцията на списание „Статистика“ са публикувани в дигиталната библиотека на НСИ на интернет адрес:

<http://statlib.nsi.bg:8181/bg/bool-simp.php?db=ekku&outType=0&bool=%28%F1%EF%E8%F1%E0%ED%E8%E5+%F1%F2%E0%F2%E8%F1%F2%E8%EA%E0+%E1%FA%EB%E3%E0%F0%E8%FF%24%29&recordsPerPage=12&page=1>